

Lev op til rigsfællesskabet under Færøernes eksistenskrise

På det personlige og folkelige plan er der et enestående godt forhold mellem danskere og færinger. Det skal hverken den nuværende regering, eller Den Danske Bank med et navn, der giver en myndighed, den ikke evner at leve op til, ødelægge, skriver Allan Havsteen Mikkelsen, arkitekt i Ærøskøbing i Jyllands Posten. Hann nemur við fleiri áhugaverðar spurningar í öllum kjakinum um viðurskiptini millum Danmark og Føroyar. Vit prenta greinina

Forholdene under besættelsen er i dette forår gjort nærværende – i TV – i bøger – men vi har ikke hørt om færingeres indsats under krigen.

Danmark tilsuttede sig Anti-Komintern pagten og var, som spisekammer, en del af den tyske krigsmaskine, medens Færøerne indgik på de allieredes side – efter at øerne var blevet besat af skotske tropper.

Efter krigen skal Churchill have udtalt – You shall never be forgotten. Det blev sagt, fordi de færøske fiskere og søfolk som de eneste turde sejle fisken fra Færøerne og Island til England. De forsyninger, som færingerne bragte til England, var livsvigtige for Englands indsats og overlevelse og udgjorde i den mest kritiske periode mere end 3/4 af den indhandlede fisk. Denne sejls, der blev gennemført uden nogen form for luftbeskyttelse, krævede mod og frygtløshed. Det var med livet som indsats, at færøske fiskere deltog i krigen. Når de fiskede på havet, blev de angrebet og ofte sænket. Færingerne mistede under krigen 1/3 af sin flåde. På et tidspunkt blev de udstyret med våben og formåede i forsvaret da også at skyde enkelte fly ned.

Tung følgesvend

Selv hjemme ved øerne i deres små åbne færebåde og i bygderne blev de beskudt af tyske fly. Senere i krigen sejlede færingerne med i de store konvojer, der nord fra stævned mod de britiske øer – netop med fisk fra Island. I deres forholdsvis små fartøjer, tungt lastede og derfor tæt på havoverfladen – om natten i bælgravende mørke, af og til oplyst af toprederede og brændende skibe, var besætningerne vidne til druknende søfolk, som de ikke kunne redde – fordi farten skulle overholdes.

På samme måde, som for mange danske søfolk, har oplevelser som disse været en tung følgesvend resten af livet.

I forhold til landets størrelse mistede flere færinger livet under 2. Verdenskrig end noget andet allieret folk.

Det er en historie, som kun de færreste i Danmark

kender til. Hvordan virkeligheden, som færingerne kæmper mod i dag, er, har de fleste en mening om – uden dog at vide meget andet end, hvad medierne har kunnet berette om dyre tunneller til små byer og opbyggede fiskerifartøjer.

Om kvædet er overforbrug. Men hvad forskel er der på vores forbrug og så deres? Gælden pr. indbygger er nogenlunde den samme. Jo, der er den forskel, at i Danmark er investeringerne i at skabe et moderne samfund med alt, hvad der dertil hører, herunder også prestigeprojekter som tunneller og broer under og over bælte og sunde, sket langsomt, fra først i 50'erne, medens den tilsvarende færøske opbygning stort set er skabt i løbet af de sidste 25 år. Derfor har den været så synlig og så omfattende, også fordi der forhen ingen ting var. Så godt som ingen veje, ingen ordentlige havne, ingen forædlingsvirksomheder osv.

Århundreders nøjsomhed skulle indhentes, og blev det, med en arbejdsmønstre, som vi her i landet næppe ville være i stand til at mønste. At passe to job samtidigt var ikke ualmindeligt. Der blev i løbet af få årtier opbygget et selvbevidst og levende moderne samfund – baseret på en tradition for at klare sig under barske forhold – på havet – på fiskeriet.

Danske – entreprenørfirmaer og leverandører tjente i denne opbygningsfase millioner, og tusindvis af

danske deltog i arbejdet ved opbygningen af den færøske infrastruktur.

Danske kreditforeninger og bankerne på Færøerne stod på hovedet for at give færingerne lån til større og større skibe, til huse og biler. Ønskede man et lån på kr. 20.000, blev man næsten tvunget til at tage et på kr. 100.000. Medens det gik godt, må udlånerne have tjent store summer – der blev satset på færingerne, og selvfølgelig blev systemet udnyttet, hvor gør det ikke det? I pengemarkedets verden har man både pushere og ofte også bagmænd.

Fallitboet

Ansvarer er ikke så holdgribeligt, som det kunne gøres til, men politikerne både på Færøerne og i Danmark har del i det.

Hvis ikke fiskeriet var slået fejl, havde der næppe været nogen krise, og Den Danske Bank havde beholdt sin filial. Krisen kom og er blevet yderligere forværret ved, at Den Danske Bank behændigt, tilsyneladende med den danske regerings velsignelse, kunne overlade færingerne til deres eget fallitbo.

Hvad ville der ikke ske i Danmark, hvis f.eks. svineproduktionen pludselig – af en eller anden grund – skulle reduceres til 1 M? Millioner af svin måtte nødslægtes – banker og kreditinstitutioner måtte, hvis fællesskabet ikke greb ind med hjælp – sætte de fleste af vore bønder fra gården og underleverandører til tvangsauktion – for ikke at tale om en forøget ar-

bejdsløshed af en størrelsesorden, der ville lamme det danske samfund.

Dette brugt som et billede på katastrofens omfang og påvirkning af den færøske del af riget – rent psykisk. Hertil kan føjes, at flugten fra Færøerne, procentuelt overført til en lignende situation i Danmark, ville medføre en udvandring på 500.000. Det svarer til en total affolkning af Fyn og øerne. Tomme huse med nøglen i døren eller i banken.

Det er almindeligt kendt, at kun de færreste af vore politikere og embedsmænd har noget kendskab og forhold til livsbetingelserne og mentaliteten på Færøerne og i Grønland. De ville alle have godt af at komme på fiskeri i Nordatlanten. At være ansvarlig for et rigsfællesskab kræver indsigt.

Det er paradoksalt, at i en tid, hvor der prædikes fællesskab ud over alle grænser, evner vore ledende ikke at holde sammen på det nære.

Tidligere udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen er en af de få politikere, der både har forsvaret betydningen af rigsfællesskabet – også for os danskere, og har angrebet regeringens arrogante holdning over for det færøske lagting med hensyn til ønsket om en dommerundersøgelse.

Udenrigsminister Niels Helveg Petersens indtrængende appel forleden, om at mindretallets rettigheder skal tilgodeses, klinger falsk i denne sammenhæng, men den var jo også især møntet på landene i Østeuropa!

Politikernes ansvar

Frygten for en dommerundersøgelse lyser ud af både statsminister Poul Nyrup Rasmussens og de konservatives Hans Engells kropssprog – ligesom Den Danske Banks direktørers ansigtsudtryk og flakkende øjne foran TV-kameraet signalerer handlinger, der skal „tjene aktionærenes interesse“.

Det er politikernes opgave at tjene landets, og det vil også sige rigsfællesskabets interesser. Det vil være i rigets interesse at få en dommerundersøgelse (inden de relevante dokumenter enten er omredigeret eller destru-

eret), og hvis det viser sig, at der er handlet, som mange efterhånden frygter, ligner det en rigsretssag, der vil få Tamlagsen til at gå over i småtingsafdelingen.

På det personlige og folkelige plan er der et enestående godt forhold mellem

danskere og færinger. Det skal hverken den nuværende regering, eller den Danske Bank med et navn, der giver den en myndighed, den ikke evner at leve op til, ødelægge.

Jyllandsposten 22.04.1995

Ívari til minnis

Ívar Sundar Hansen,

20. juni 1943 14. apríl 1995

Dátt komu deyðsboðini: Ívar hevði lagt árárnar inn. Ikki tí, deyðsboð komu altíð dátt við, men serliga meint kenst tað tá ein góður vindur fer foldum frá í besta aldri. Ívar doyði Langa fríggjadag og náddi ikki teimum 52 árunum.

At skriva minningarorð um ein góðan vinmann gerast mangan einans fátæklig orð. Í so máta eru hesar reglur einki undantak. Tó, lat meg tríva í okkurt hinni.

Av tí, at vit vuku upp í mest sum sama grannalagi, komu vit at kennast longu sum smádreingir. Seinni vóru vit í mong ár í útleig og hittast bara hendingaferð, men báðir vendu vit aftur á klettarnar, fyrst eg og so fleiri ár seinni, Ívar.

Tað kenst ikki sørt legði og sumuleiðis hugtungt at skriva minningarorð um Ívar, tá eg fyrri 5 árum síðan eisini skrivaði minningarorð um tvíburðarbróður hansara, Ímund, sum doyði longu í 1990, einans 46 ára gamal.

Skalt tú í heilt stuttum lýsa Ívar, so kanst tú siga, at hann hevði tokka til alt, ið føroyskt var og alt, ið livandi var. Hann vandaði sær um føroyska málið, og fanst mangan at, tá onkur segði okkurt, sum ikki var føroyskt. Loysingarmaður var hann um ein háls, og dreymur hansara mundi vera einar frælsar Føroyar, har fólkio hevur alt vald.

Ívar hevði serligan tokka og hegni til plantur og yvirhvørd alt, ið livandi er. Kring Havnina er mangur urtagarður, sum er merktur av tí arbeiði, hesin ungi urtagarðsmaður við sínum egni og alski til alt livandi, hevur gjørt.

Ívar var trúfastur. Ikki minst vitjaði hann okkum dúgliga á Blákrossheiminum, viðhvørt fyrri at spæla kort, viðhvørt fyrri at práta, men serliga trúfastur var hann til andaktirnar hvørt mikukvöld. Til stuttleika kann eg nevna, at hann fanst at orðinum andakt. Vit áttu heldur at nýtt orðið lestur, plagdi hann at taka til.

Í minningarorðum yvir Ímund á sinni nýtti eg 77. orindi úr Hávamáli í týðingini hjá Reglini í Lið. Hetta verður eisini nýtt til minnis um Ívar:

*Doyrfæ,
doyggjafrændur
doyggi eg sjálvur samur;
eitt eg veit,
sum aldri doyri,
dómur um deyðan mann.*

... Og meðan vit hesar fœgru, men kólðu dagar í má hava gleitt okkum um blómurnar, sum Ívar fyrri fáum árum síðan plantaði uttan fyrri Blákrossheimið, minnst vit í takksemi Ívar. Vit hava djúpastu sam-kenslu við teimum, ið mist hava so nógv.

Vit drýpa hvør og minnst vinmannin Ívar, ið alt ov tíðliga legði árárnar inn.

Arnbjörn

»Det er paradoksalt, at i en tid, hvor der prædikes fællesskab ud over alle grænser, evner vore ledende ikke at holde sammen på det nære«.

»I forhold til landets størrelse mistede flere færinger livet under 2. Verdenskrig end noget andet allieret folk«.